

dr hab. Witold Jakubowski, prof. UWr
Instytut Pedagogiki
Uniwersytet Wrocławski

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Moniki Chmieleckiej
pt.: *Doświadczenia uczenia się w coachingu. Interpretacja w kontekście teorii
transformatywnego uczenia się*
napisanej pod kierunkiem naukowym prof. nadzw. dr hab. Elżbiety Kowalskiej-Dubas
na Wydziale Nauk o Wychowaniu
Uniwersytetu Łódzkiego**

Recenzowana dysertacja ma interesująco zarysowany i aktualny temat, ważny ze względu na konieczność modyfikowania zarówno pola badawczego andragogiki, jak i praktyki edukacyjnej. Jak zauważa Jerome Bruner w zachodniej tradycji pedagogicznej nauczanie jest dopasowane do wzorca, w którym jeden, przypuszczalnie wszytkowiedzący, nauczyciel przekazuje uczniom coś, o czym oni prawdopodobnie nie wiedzą. W takiej perspektywie szkoła ma „monopol na wiedzę” i jest podstawową instytucją edukacyjną. Tymczasem jedynie bardzo niewielka część edukacji odbywa się w sposób tak jednostronny - i jest prawdopodobnie jedną z najmniej skutecznych.¹ Obecnie w teorii i praktyce andragogicznej, akcentuje się zmianę paradygmatyczną, polegającą na przejściu od edukacji technicznej, poprzez humanistyczną do krytycznej lub inaczej od nauczania do uczenia się. Uczenie się osób dorosłych trudno sprowadzić do instytucjonalnych ram, przyjmuje ono bowiem coraz częściej wymiar nieformalny, a nasza codzienność staje się ważną przestrzenią edukacyjną.² Zwraca na to uwagę Knud Illeris pisząc: „Poruszając się w różnych przestrzeniach życia bez intencjonalnego zamiaru uczenia się czegokolwiek, często pracowicie absorbujemy wszystko, co jest niezbędne do funkcjonowania, a co nie zawsze jest dla nas w pełni zrozumiałe.”³ Istotną kategorią w badaniach nad edukacją dorosłych staje się biograficzne uczenie się i rola doświadczenia życiowego. Praca doktorska mgr Moniki Chmieleckiej wpisuje się w nowy obszar zagadnień, który wyłonił się po paradygmatycznej zmianie. Doktorantka podejmuje w niej ważną dla współczesnej myśli andragogicznej kwestię poszukiwania i opisu nowych metod pracy edukacyjnej z osobami dorosłymi.

---

¹ J. Bruner, *Kultura edukacji*, Kraków 2006, s. 39

² M. Malewski, *O granicach andragogiki i granicach w andragogice*, „Teraźniejszość – Człowiek – Edukacja”, nr 3/2016.

³ K. Illeris, *Trzy wymiary uczenia się*, Wrocław 2006, s.190.

Opis i ocena zawartości pracy

Już na wstępie mojej recenzji chcę podkreślić, że przedłożona do oceny praca jest merytorycznie bardzo dobra. Rozprawa składa się z trzech zasadniczych części i liczy, bez bibliografii, 353 strony. Jest to więc praca obszerna. Struktura całości jest przemyślana, uzasadniona tytułem dysertacji i nie budzi moich zastrzeżeń. Zwraca uwagę precyzja analizy podjętego tematu i „panowanie nad tekstem” jego Autorki. Z dobrze pojętego obowiązku recenzenta przyjrzymy się poszczególnym częściom pracy.

Pierwszą część (teoretyczną) wypełniają trzy rozdziały, w których omówione zostały kluczowe zagadnienia dla podjętego w rozprawie problemu. Rozdział pierwszy *Uczenie się osób dorosłych w ujęciu andragogicznym*, charakteryzuje kategorię uczenia się w andragogice. Przedstawione zostały tu stanowiska polskich i zachodnich badaczy edukacji dorosłych dotyczące tego tematu. Rozdział drugi *Teoria transformatywnego uczenia się w andragogice*, zawiera szczegółowe omówienie koncepcji Jacka Mezirowa. Ten fragment pracy szczególnie zasługuje na uznanie, gdyż dotąd teoria uczenia się transformatywnego nie została tak szczegółowo zrekonstruowana w polskich opracowaniach naukowych. Rozdział trzeci *Coaching w przestrzeni badawczej andragogiki* precyzyjnie przedstawia ów fenomen oraz możliwości jego wykorzystania w edukacji dorosłych. Po zdefiniowaniu i omówieniu istoty coachingu scharakteryzowane zostały także zadania coacha. W tym rozdziale dysertacji przedstawione zostały także głosy krytyczne wobec coachingu. Fragment ten napisany jest bardzo kompetentnie i warto podkreślić, że mgr Monika Chmielecka znakomicie porusza się w omawianej problematyce. Prezentowane badania nad coachingiem, ich wyniki „dają do myślenia”, a co najważniejsze Autorka dysertacji potrafi wyprowadzać z nich istotne wnioski dla własnych analiz. Jak sama zauważa: „są one przestrożą, aby w raporcie z badań własnych unikać takiego interpretowania danych, aby potwierdzały założenia badacza, na co zamierzam być szczególnie uważna z racji ‘uwikłania’ w praktykę coachingową czy wykorzystania teorii na etapie konstruowania badania” (s.105). Ta „czujność badacza” zauważalna jest również w kolejnym rozdziale.

Rozdział drugi *Metodologiczne podstawy badań własnych*, zgodnie z tytułem, zawiera precyzyjne przedstawienie metodologicznego tła prowadzonych analiz. „Świadomość metodologiczna” mgr Moniki Chmieleckiej budzi uznanie i jej kompetencji w tym zakresie nie sposób zakwestionować. Założenia i procedura prowadzonych badań została omówiona

szczegółowo, przy czym Autorka zdaje sobie sprawę z „niebezpieczeństw” i konsekwencji przyjętego paradygmatu oraz metody. Zdarza się, że zwłaszcza młodzi badacze, którzy deklarują przyjęcie jakościowej perspektywy w swoich pracach, posługują się „ilościową retoryką”, tak jakby stanowić miało to gwarancje naukowości. W przypadku recenzowanej dysertacji nie ma takiego błędu. Sygnalizowana przez autorkę zmiana brzmienia jednego z problemów szczegółowych (s. 186) jest w pełni uzasadniona, gdyż sformułowanie „jakie były uwarunkowania przebiegu procesu uczenia się w coachingu?” odnosi się do poszukiwania związku przyczynowo-skutkowego a wszak „nie o to chodzi” w badaniach jakościowych, których cechą przecież nie jest szukanie zależności między różnymi czynnikami charakteryzującymi badane zjawisko.

Rozdział trzeci zawiera prezentację wyników przeprowadzonych badań i podzielony został na trzy podrozdziały. W pierwszym przedstawione zostały informacje dotyczące badanych osób z uwzględnieniem kontekstu zawodowego i prywatnego. W drugim Autorka omawia wyniki swoich badań, przy czym porządek wyznaczają tu problemy wyłaniające się z pytań badawczych (przebiegu procesu uczenia się w coachingu, kontekstów przebiegu uczenia się w coachingu, zmian doświadczanych przez badane osoby dorosłe w kontekście coachingu oraz znaczenia osoby coacha w doświadczeniach badanych z procesu coachingu). Trzeci podrozdział jest próbą spojrzenia na zgromadzony materiał z innej niż teoria Jacka Mezirowa perspektywy. W ostatnim podrozdziale Autorka formułuje wnioski dla praktyki edukacyjnej z osobami dorosłymi, realizując tym samym cel praktyczny swych badań.

Nie kwestionując sposobu doboru przypadków i wykorzystanej przez autorkę techniki sędziów kompetentnych, zwraca uwagę fakt, że w grupie badanych znalazły się osoby z wyższym wykształceniem, pełniące odpowiedzialne funkcje w swoich grupach zawodowych. Tak więc respondentami były osoby z wyraźnie zarysowaną karierą zawodową, refleksyjne, które „miały coś do powiedzenia”. Nie można wykluczyć tego, że świadomie, bądź nie, mogły „pomagać” badaczowi opowiadając o swoich doświadczeniach z coachingiem, gdyż doskonale wiedziały „o co chodzi” w tej metodzie. Podkreślam że nie czynię z tego zarzutu, jednak interesujące byłoby poznanie również jak oceniają swoje doświadczenia uczenia się w coachingu osoby o skromniejszym kapitale kulturowym, które nie mają tak bogatej przeszłości edukacyjnej i zawodowej. Zdaję sobie jednocześnie sprawę z tego, że jest to zadanie na oddzielne opracowanie.

Podkreślić należy precyzję z jaką mgr Monika Chmielecka prowadzi swój wywód. Poszczególne studia przypadków zostały dobrze scharakteryzowane i przeanalizowane. Widoczna jest fascynacja Autorki podjętą w pracy problematyką, przy czym zwraca uwagę ostrożność doktorantki w formułowaniu wniosków wynikająca ze świadomości złożoności omawianego zagadnienia. Jak zauważa sama (s. 267), badanie coachingu jako procesu „wyizolowanego” z innych wpływów jest niezwykle trudne. Zgadzam się z jej refleksją, że rozmaite biograficzne uwikłania podmiotów uczących się rzutują na ich myślenie i postrzeganie świata. Jesteśmy zanurzeni w rzeczywistość kulturową i społeczną, która nie pozostaje bez wpływu na nasze doświadczenie. Czasem sytuacje przedstawione i opisane w tekstach kultury (filmach, książkach) lub zaobserwowane u innych pozwalają lepiej zrozumieć sytuację, w której się znaleźliśmy niż pomoc coacha w tym względzie, a nie zawsze jesteśmy tego świadomi.

Zebrany i przedstawiony w pracy materiał poddany został krytycznej analizie i wiele jest tu ciekawych, autorskich interpretacji i prób jego uporządkowania. Przykładem może być schemat ilustrujący przebieg procesu uczenia się w coachingu (s. 242) ukazujący jego fazy i „punkty zwrotne”, które uwidoczniły się w wypowiedziach badanych, czy porównanie kroków procesu transformatywnego uczenia się z fazami uczenia się w coachingu opracowanymi na podstawie badań własnych (s. 259). Właściwie w każdym miejscu pracy, czytelnik nie ma wątpliwości, że jej Autorka, omawiając edukacyjne walory coachingu, „wie o czym pisze”.

Podsumowanie i konkluzja

Rozprawa doktorska mgr Moniki Chmieleckiej dotyka ważnych dla nowoczesnej edukacji dorosłych kwestii. Chcę podkreślić, że język pracy jest jej zdecydowanie mocną stroną, przez co „czyta się” ją dobrze i z zainteresowaniem. W moim przekonaniu po dokonaniu niezbędnych skrótów oraz drobnych korekt redakcyjnych, powinna zostać opublikowana, stanowić bowiem będzie cenne kompendium wiedzy o uczeniu się osób dorosłych, które może być wykorzystywane nie tylko przez teoretyków-andragogów, ale także praktyków coachingu.

Doktorantka dowiodła w pracy swego merytorycznego przygotowania oraz metodologicznych kompetencji do prowadzenia badań naukowych. Sformułowała ciekawy temat, podbudowała

go wystarczającą znajomością literatury przedmiotu. Skonstruowała pracę prawidłowo, jej wywód ma określony porządek i wewnętrzną logikę.

W oparciu o dokonaną ocenę przedłożonej do recenzji pracy *Doświadczenia uczenia się w coachingu. Interpretacja w kontekście teorii transformatywnego uczenia się* stwierdzam, że spełnia ona wymagania stawiane rozprawom doktorskim, wnioskuję zatem o dopuszczenie mgr Moniki Chmieleckiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Wrocław 14 maja 2018 r.

